

สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย

The Rights and Duties of Thai Citizens in Democracy

: พระกิตติพล กิตติพิโล* นริศน์ เพชรรัตน์**

อโนชา งามจิต** เกริกเกียรติ รสหอมภักดิ์** สุพัตรา สมวงศ์**

บทคัดย่อ

สิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทยได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช 2560 โดยได้กำหนดสิทธิหน้าที่ไว้คู่กันเสมอ คนไทยจึงมีสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญไทยกำหนด ก็ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติในฐานะเป็นคนไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย “สิทธิ” ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองมิให้มีการละเมิด รวมทั้งบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิ ในกรณีที่มีการละเมิดด้วย เช่น สิทธิในครอบครัว สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในการเลือกอาชีพ ถิ่นที่อยู่ การเดินทาง สิทธิในทรัพย์สิน “หน้าที่ของปวงชนชาวไทย” เป็นภาระและความรับผิดชอบให้บุคคลซึ่งเป็นชนชาวไทยต้องปฏิบัติ หรือกระทำให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย เมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดว่าการกระทำใดเป็นหน้าที่ของพลเมืองแล้ว ถ้าหากผู้ใดไม่ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติถือว่า

เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและจะถูกลงโทษ ซึ่งถือว่าเป็นภาระและความรับผิดชอบของประชาชนชาวไทยทุกคนที่ต้องยึดถือปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

คำสำคัญ : 1. สิทธิและหน้าที่ 2. พลเมืองไทย 3. ระบอบประชาธิปไตย

Abstract

The rights and duties of the Thai citizens are clearly defined in the Constitution of the Kingdom of Thailand of B.E. 2560. The rights and duties usually come along. When the Thai citizens have the rights as stipulated in the Thai constitution, they have the duties as the Thai citizens to perform as well. The Thai citizens must have the correct understanding and realizing the importance of the practice

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรการปกครอง, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก

for being good citizens in democratic “rights”, They have to know the benefit or the power of the person to whom the law recognizes and protects in case of mandatory compliance or from being abused, including such rights as right, to family, right to privacy, right to honor, right to reputation, right to choice of occupation, rights to travel, right to property. The duties of the Thai citizens were a burden and responsibility for all Thai citizens to perform in accord with the constitution or the law. When the constitution stipulates that any act is a duty of a Thai citizen and if any Thai citizen does not act or refrain from doing so, it is a violation of law and will be punished. It is a burden and responsibility of all Thai citizens to follow.

Keywords : 1. Rights and Duties 2. Thai Citizens 3. Democracy

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด ในการปกครองประเทศ การปกครองตนเองของ ประชาชนดำเนินการโดยผ่านผู้แทนที่ประชาชน เลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนตนตามระเบียบวิธีที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ นักวิชาการได้พยายาม เสนอหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่อาจใช้แบ่งรูปแบบการ ปกครองของประเทศประชาธิปไตยมากมาย

ด้วยกัน ประชาธิปไตยประกอบด้วยหลักเหตุผล เนื่องจากคนแต่ละคนต่างก็มีแนวความคิดใน การแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไปถ้าคนปราศจาก เหตุผลแล้ว สังคมก็อาจยุ่งเหยิงไม่ได้ข้อยุติที่ดี และถูกต้อง ในระบอบประชาธิปไตยทุกคนจะมีสิทธิ ในการร่วมกันคิด โดยต่างก็เสนอความคิดเห็นแล้ว อาจมีการเปิดอภิปราย มีการวิพากษ์วิจารณ์กัน อย่างกว้างขวาง ต่างคนต่างรับฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่นด้วยใจเป็นธรรม ข้อเสนอหรือความคิดเห็น ของใครที่มีเหตุผลดีกว่าก็จะได้รับเลือกให้เป็นวิธี การแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ต่อไป (สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร, 2548)

ประชาธิปไตยนั้นเป็นรูปแบบการ ปกครองซึ่งถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประชาธิปไตย ในความหมายสองอย่าง คือ ในฐานะที่เป็นระบอบ การปกครองรูปแบบหนึ่ง กับฐานะที่เป็นวิธีการ ดำรงชีวิตในสังคมแบบหนึ่ง เป็นการปกครอง ซึ่งมีหลักการ วิธีการ และวัตถุประสงค์ ในการ ปกครอง ที่ผูกพันอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ อยู่เสมอ และจะต้องส่งเสริมคุณค่าพื้นฐานของ ปัจเจกชน นั่นคือ เสรีภาพ ความเสมอภาค และ ความยุติธรรม สิทธิและหน้าที่จึงเป็นสิ่งคู่กัน เมื่อมีสิทธิก็ต้องมีหน้าที่ ประชาชนของประเทศ มีทั้งสิทธิและหน้าที่ แต่จะมีมาน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศนั้น (สำนักงาน เลขาธิการวุฒิสภา, 2552) และแน่นอนว่า ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนย่อมมีสิทธิมากกว่าการปกครองใน ระบอบอื่น เพราะมีสิทธิที่สำคัญที่สุด คือ สิทธิ ในการปกครองตนเอง พลเมืองของแต่ละประเทศ ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของประเทศนั้น

บุคคลต่างสัญชาติที่เข้าไปอยู่อาศัยซึ่งเรียกว่า คนต่างด้าว ไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองและมีหน้าที่แตกต่างออกไป เช่น อาจมีหน้าที่เสียภาษีหรือค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ สิทธิและหน้าที่เป็นสิ่งที่คู่กัน เมื่อมีสิทธิก็ต้องมีหน้าที่ พลเมืองของทุกประเทศมีทั้งสิทธิและหน้าที่ แต่จะมีมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศนั้น ๆ และแน่นอนว่าประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิมากกว่าการปกครองในระบอบอื่น เพราะมีสิทธิที่สำคัญที่สุดคือ สิทธิในการปกครองตนเอง ขณะเดียวกันปวงชนก็ต้องตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตน ดังได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับเรื่อยมาได้แก่

สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองไทย ซึ่งหมายถึง อำนาจหรือผลประโยชน์ที่ได้รับการคุ้มครองและรับรองตามกฎหมาย ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในเคหสถาน สิทธิในครอบครัว สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในชื่อเสียงและเกียรติยศ เป็นต้น นอกจากนี้สภาพของบุคคล ยังมี สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่ง หมายถึง สิทธิที่มีเจ้าของมีอยู่ในทรัพย์สินนั้น โดยการถือกรรมสิทธิ์และสามารถใช้ประโยชน์ใด ๆ ได้ตามที่เจ้าของทรัพย์สินต้องการ เช่น มีสิทธิในการให้ผู้อื่นเช่าบ้าน มีสิทธิในการขายที่ดินของตน ฯลฯ

แต่อย่างไรก็ตาม ในการใช้สิทธินั้น ก็มีข้อจำกัด เช่นเดียวกัน กล่าวคือ การใช้สิทธิของบุคคล มีข้อจำกัดดังเช่น การใช้สิทธิต้องเป็นไปตามขอบเขตและหลักการที่กฎหมายกำหนดไว้ จะละเมิดมิได้ สิทธิบางอย่างเป็นสิทธิเฉพาะตน

ผู้มีสิทธิจะต้องใช้ด้วยตนเองเท่านั้น จะมอบให้ผู้อื่นไม่ได้ เช่น สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว สิทธิบางอย่างอาจใช้โดยการมอบอำนาจหรือแต่งตั้งผู้แทนได้ เช่น การเบิกถอนเงิน จากธนาคาร เป็นต้น

ส่วน **หน้าที่** นั้น หมายถึง ภาวะที่บุคคลต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยที่หน้าที่มีความสัมพันธ์กับสิทธิโดยตรง ทั้งนี้ต้องคำนึงว่า เมื่อเรามีสิทธิแล้ว เราต้องมีหน้าที่ด้วย ดังมีบทบัญญัติไว้ว่า เป็นหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่ต้องปฏิบัติดังนี้คือ การธำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หน้าที่ในการป้องกันชาติบ้านเมือง หน้าที่ในการเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง หน้าที่ในการช่วยเหลือราชการตามกฎหมาย หน้าที่ในการรับราชการทหาร หน้าที่ในการเสียภาษีอากรตามกฎหมาย หน้าที่ในการเข้ารับการศึกษาภาคบังคับ เป็นต้น

ดังนั้น การใช้สิทธิและการทำหน้าที่นั้น จำเป็นต้องใช้สิทธิและปฏิบัติตามได้กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หากใช้สิทธิและปฏิบัติตามอำเภอใจไม่

การทำหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่จะขาดเสียมิได้ คือ ประชาชนทุกคนต้องมี ขันติธรรม กล่าวคือ สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้มีความอดกลั้น อดทนอย่างยิ่ง ต้องสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ไม่ตรงกับความเห็นของตนได้ ต้องรอฟังความเห็นส่วนใหญ่จากบรรดาผู้เกี่ยวข้องในการที่จะดำเนินการ หรือแก้ไขปัญหาใด ๆ ที่เกิดขึ้น

ในสังคม ทั้งต้องทนต่อสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ได้ กระบวนการของประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องอาศัยเวลา ต้องค่อยเป็นค่อยไปและต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง สมาชิกของสังคมนี้จึงต้องได้รับการปลูกฝังคุณสมบัติดังกล่าวตั้งแต่เยาว์วัยและพัฒนาขึ้นตามลำดับ ดังนั้น การปฏิวัติ (การหมุนกลับ การเปลี่ยนแปลงระบบ) หรือการรัฐประหาร (มีการใช้กำลังเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลโดยฉับพลัน) จึงเป็นวิธีการซึ่งขัดกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยและไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาการปกครองระบอบนี้อย่างแน่นอน เพราะทุกครั้งที่มีการปฏิวัติรัฐประหารจะต้องมีการล้มเลิกกฎหมายรัฐธรรมนูญ คณะรัฐมนตรี และสภาผู้แทนราษฎร จึงต้องมีการร่างรัฐธรรมนูญ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่ทุกครั้งไป เป็นเหตุให้ผลประโยชน์ของชาติบ้านเมืองและของประชาชนต้องชะงักงันไปด้วย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงหมายถึง การปกครองที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพขั้นพื้นฐานของประชาธิปไตยอันได้แก่ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม สนใจที่จะใช้สิทธิทางการเมืองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเลือกผู้แทนราษฎรที่ดีเข้าสู่สภา บทบาท และพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมือง และกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ก็จะต้องพัฒนาดีขึ้นเรื่อย ๆ และสามารถแก้ไขปัญหาของประเทศชาติได้ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ราชกิจจานุเบกษา 24 สิงหาคม 2550 : 20) ทำให้ความ

และศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ก็เป็นที่แน่นอนว่าระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีเสถียรภาพมั่นคงอยู่คู่กับการปกครองไทยตลอดไป รูปแบบความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นขึ้นอยู่กับประชาชนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ หากประชาชนมีความตื่นตัวและมีความสำนึกทางการเมือง สามารถใช้วิจารณ์ญาณทางการเมืองได้ถูกต้องจากการให้ความหมายเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเขียนและนักวิชาการต่าง ๆ

ทั้งนี้ในส่วนของความเห็นของผู้เขียนเองเห็นว่า ปัจจุบันนี้เมืองไทยก็มีกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งที่จัดตั้งเป็นทางการ เช่น สหภาพสมาคม หรือจัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่ม ชมรมต่าง ๆ รวมทั้งการรวมกลุ่มเฉพาะกิจหรือเฉพาะกาลเป็นครั้งคราว เข้ามามีบทบาทในทางการเมืองเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลมีนโยบายตามที่กลุ่มชนต้องการ เช่น การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ นักศึกษา กรรมกร ชาวไร่ ชาวนา ก็มีการชุมนุมหรือเดินขบวนเพื่อให้ทางการได้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มหรือกับส่วนรวมอยู่เสมอ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาพืชผลราคาตกต่ำ ทำให้รัฐบาลต้องตื่นตัวอยู่เสมอในอันที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาของประชาชน การเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกสภาเช่นนี้ ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาในระบอบประชาธิปไตย トラบเท่าที่ไม่มีการกระทำที่ละเมิดกฎหมายเพราะเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการพยายามสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม การร่างรัฐธรรมนูญเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่ทุกครั้งไป เป็นเหตุให้ผลประโยชน์ของชาติบ้านเมืองและของประชาชนต้องชะงักงันไป สิทธิและหน้าที่ในการ

ปกครองระบอบประชาธิปไตยนิยมแล้วจึงต้องมุ่งในเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, 2550 : 13) การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของการเป็นพลเมือง

อย่างไรก็ตาม การเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรจะต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติ 6 ประการ คือ (1) รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ (2) เคารพสิทธิผู้อื่น (3) เคารพความแตกต่าง (4) เคารพหลักเสมอภาค (5) เคารพกติกา และ (6) มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาโดยเริ่มต้นที่ตนเอง (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2556) แต่นักคิดด้านประชาธิปไตยบางท่านมองว่า ลักษณะพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่เป็นสากลเพื่อเตรียมเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นั้นประกอบไปด้วย (1) การมีความรู้ การศึกษา และความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจในสังคมของตนเองสังคมโลกเช่นสมาชิกของโลก (2) มีความสามารถที่จะทำงานร่วมกันผู้อื่นและรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นในบทบาทส่วนตน และต่อสังคม (3) มีความสามารถที่จะเข้าใจ ยอมรับ และอดทนต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม (4) มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ (5) มีความเต็มใจที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยท่าทีสันติ ไม่ใช่ความรุนแรง (6) มีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนการใช้ชีวิต และอุปนิสัยการบริโภคเพื่อรักษาสังแวดล้อม (7) มีความสามารถที่จะเข้าใจและปกป้องสิทธิ

มนุษยชน (8) มีความเต็มใจและมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2556)

ด้วยเหตุนี้ ความเป็นพลเมืองในความหมายใหม่จึงควรเป็นพลเมืองที่มีส่วนเป็นผู้กระทำ มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบ และพร้อมที่จะเสียสละต่อส่วนรวม มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ความเป็นอิสระ และเคารพในความเสมอภาคไม่ว่าจะผู้นั้นจะยากดีมีจนมากเพียงใดก็ตาม ฉะนั้น พลเมืองของระบอบประชาธิปไตยจึงมีอิสรภาพในการเลือกชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน แต่ถ้าทุกคนต่างใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยไม่รับผิดชอบ ไม่คำนึงถึงสิทธิของเจ้าของประเทศคนอื่น ไม่คำนึงถึงส่วนรวม หรือเห็นแต่ประโยชน์ของตนเอง สังคมจะเต็มไปด้วยความวุ่นวาย มีแต่ปัญหา และประชาธิปไตยหรือการปกครองตนเองของประชาชนก็ย่อมไปไม่รอด เพราะประชาธิปไตยมิใช่ระบอบการปกครองตามอำเภอใจ หรือใครอยากจะทำอะไรก็ได้โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม อิสรภาพของพลเมืองจึงมิใช่อิสรภาพตามอำเภอใจ หากเป็นอิสรภาพที่ควบคู่กับความรับผิดชอบ คือรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อสังคม

เมื่อศึกษาวิเคราะห์ภายใต้กรอบของพระพุทธศาสนาจะพบประเด็นที่น่าสนใจว่า หลักการและแนวทางในการพัฒนาเมืองให้มีวิถีชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยนั้นสอดคล้องกับหลักการและแนวทางที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองของรัฐ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดย (1) เน้นการพัฒนาพลเมืองในระดับรากที่เน้นความเสมอภาคโดยปฏิเสธรบอบารณะที่ให้คุณค่าต่อมนุษย์ในเชิงตั้งอันสะท้อนถึงการปฏิบัติต่อกันอย่างไม่เท่าเทียมและเที่ยงธรรม (2) เน้นให้พลเมืองปฏิบัติตามหน้าที่ภายใต้บรรทัดฐาน (Norm) ทางสังคมตามหลักทศ 6 (3) เน้นให้พลเมืองมีจิตสำนึกสาธารณะช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ได้แบ่งแยกความยากดีมีจน ตามหลักสังคหวัตถุ (4) เน้นให้พลเมืองไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ในสังคมตามหลักศีล 5 (6) เน้นให้ประชาชนพึ่งพาตนเองไม่เป็นภาระแก่คนอื่น ๆ ในสังคมตามหลักการตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน และ (7) เน้นให้ประชาชนเคารพคนอื่นหรือสิ่งอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นระเบียบกติกากฎหมายบ้านเมืองตามหลักการธรรมส่งเสริมให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี การมองเห็นคุณค่าของวิถีประชาธิปไตยจะช่วยให้สังคมมีความมั่นคง ปลอดภัยและสงบสุขมากขึ้นวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองดี มีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ได้แก่ การลดความเห็นแก่ตัว และเสียสละแรงกายและใจเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะสมบัติ เช่น ตู้โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร เป็นต้น รวมทั้งช่วยกันตักเตือนหรือห้ามปรามบุคคลไม่ให้ทำลายสาธารณะสมบัติหรือสิ่งแวดล้อม

2. วินัย ได้แก่ การฝึกกาย วาจา และใจให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้อยู่

ในระเบียบแบบแผนที่ตั้งตาม เพื่อให้การปฏิบัติงานและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มในสังคมนั้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ได้แก่ การเอาใจใส่ ตั้งใจ และมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนอย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายตรงตามระยะเวลาที่กำหนด

4. ความอดทน ได้แก่ การมีจิตใจหนักแน่น เยือกเย็น ไม่หุนหันพลันแล่น สามารถควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมให้เป็นปกติเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรือสิ่งที่ไม่พึงพอใจ

5. การประหยัดและอดออม ได้แก่ การรู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็นอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บออมเอาไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น ใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ของตน

6. การมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ได้แก่ การมีจิตใจเปิดเผย รู้จักรู้แพ้รู้ชนะ และให้อภัยกันและกัน ทำงานในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่แข่งขันหรือแก่งแย่งชิงดีกัน

7. ความสัตย์สุจริต ได้แก่ มีความจริงใจ ไม่มีอคติ ปฏิบัติตนปฏิบัติงานตรงไปตรงมาตามระเบียบปฏิบัติ ไม่ใช่เล่ห์เหลี่ยมหรือกลโกง ไม่ทำแบบ “คดในข้อ งอในกระดูก” นอกจากนี้การทำงานต้องอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ และมีเมตตาจิตต่อกัน ไม่หวาดระแวงแครงใจกันหรือไม่เชื่อถือผู้อื่นนอกจากตนเอง

8. การอนุรักษ์ความเป็นไทย ได้แก่ มีจิตสำนึกในความเป็นไทย เช่น พุด เขียน และใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยและนำความเป็นไทยมาใช้ให้เกิด

ประโยชน์ รวมทั้งคิดค้น ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความ เป็นไทยให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่จริงทั้งทาง ด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจน ถ่ายทอดความเป็นไทยสืบต่อไปยังคนรุ่นหลังได้ อย่างถูกต้องเหมาะสม

เพราะว่าพลเมืองของแต่ละประเทศย่อมมี สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของประเทศนั้น บุคคลต่างสัญชาติที่เข้าไปอยู่อาศัยซึ่งเรียกว่า คนต่างด้าว ไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองและ มีหน้าที่แตกต่างออกไป เช่น อาจมีหน้าที่เสีย ภาษี หรือค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นตามที่กฎหมาย ของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ สิทธิและหน้าที่ เป็นสิ่งคู่กัน เมื่อมีสิทธิก็ต้องมีหน้าที่ พลเมือง ของทุกประเทศมีทั้งสิทธิและหน้าที่ แต่จะมี มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศ นั้น ๆ และแน่นอนว่าประเทศที่ปกครองด้วย ระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิมากกว่า การปกครองในระบบอื่น เพราะมีสิทธิที่สำคัญ ที่สุด คือ สิทธิในการปกครองตนเอง

การเป็นพลเมืองดี จึงหมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติ หน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ทั้งกิจที่ต้องทำ และ กิจที่ควรทำ หน้าที่ หมายถึง กิจที่ต้องทำ หรือ ควรทำ เป็นสิ่งที่กำหนดให้ทำหรือห้ามมิให้กระทำ ถ้าทำก็จะก่อให้เกิดผลดี เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว หรือสังคมส่วนรวม ผู้กระทำความ กิจที่ควรทำจะได้นับการยกย่องสรรเสริญจากคนใน สังคม โดยทั่วไปสิ่งที่ระบุกิจที่ควรทำ ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2538)

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา คือการทำหน้าที่ของพลเมือง ที่พึงปฏิบัติ ตามกรอบของศีล 5 ได้แก่ การ

ประพฤติปฏิบัติดีตามหลักการของพระพุทธองค์ การงดเว้นไม่ทำชั่วหรือเบียดเบียนผู้อื่น มีความ รับผิดชอบ, ไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหายเช่น มีเมตตา, เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่, เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเช่น งดเสพยาของมีนเมา ให้มีสติอยู่เสมอ, ให้มีความ เมตตา กรุณา มีหลักในการประพฤติปฏิบัติในการ ดำรงชีวิตที่ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนเสียหาย พร้อม กันนั้นก็สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นด้วย (สำนัก พัฒนานโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์ กรม ประชาสัมพันธ์ ออนไลน์, http://hq.prd.go.th/plan/ewt_news.php?nid=3036)

นอกจากนี้แล้ว สิ่งหนึ่งที่จะทำให้สังคมไทย มีความสงบสุขและเกิดสันติสุขได้ คือ คนไทย ทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบบ ประชาธิปไตย มีหลักประชาธิปไตยในการ ดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย และดำรงตน เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งการสร้างความเป็น พลเมืองไม่ใช่งานทำให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิและ หน้าที่ที่ตนเองมี แต่สิ่งที่จะต้องทำให้ประชาชน ได้เรียนรู้และเข้าใจอย่างถูกต้องสิ่งแรกคือ พื้นฐาน ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย มีหลัก 3 ประการ คือ

1. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่ ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมีอาจล่วงละเมิดได้ การมีอิสรภาพและความเสมอภาค การยอมรับ ในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึง สถานภาพทางสังคม ยอมรับความแตกต่างของ ทุกคน

2. เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกา ของสังคมที่เป็นธรรม โดยให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ การมีกฎกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรม และชอบธรรม มีหลักนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิ

เสรีภาพมิให้ถูกละเมิด

3. รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม การดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและผล ดังนั้น หากประชาชนได้เข้าใจในหลักพื้นฐานความเป็นพลเมือง ทั้ง 3 หลักการที่กล่าวข้างต้นอย่างถูกต้องแล้ว และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้ก็จะทำให้สังคมไทยพัฒนาเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องสร้าง “ความเป็นพลเมือง” ให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ (คณิน บุญสุวรรณ, 2550) ดังนั้น ความเป็น “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” จึงมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นบุคคลที่สามารถแสดงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม อีกทั้งดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เป็นสังคมประชาธิปไตย ซึ่งการสร้างพลเมืองให้มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย (Democratic Citizenship) จึงต้องมีคุณลักษณะของบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติที่ตนอาศัยอยู่ มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองโดยรวม และเข้าใจหลักการประชาธิปไตยทั้งในเชิงรูปแบบ

การปกครองและวิถีชีวิต รู้จักตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติที่ตนอาศัยอยู่ มีทักษะในการคิดและแสดงออกอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพด้วยความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขันได้ รวมทั้งเป็นผู้ที่ยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวม เชื่อในความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความยุติธรรมในสังคม นอกจากนั้นแล้วยังเป็นผู้ที่ยึดถือหลักสันติวิธี ศรัทธาในอิสระและปกครองตนเองได้ โดยคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย เมืองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านความรู้ มี 2 คุณลักษณะ คือ 1) รู้จักการเมืองโดยรวมและเข้าใจหลักการประชาธิปไตยทั้งในฐานะรูปแบบการปกครองและวิถีชีวิตในสังคม 2) รู้จักตนเอง ชุมชนและสังคมที่ตนอยู่อาศัย

2. องค์ประกอบด้านทักษะ มี 4 คุณลักษณะ คือ 1) คิดอย่างมีวิจารณญาณและแสดงออกอย่างรู้เท่าทัน 2) การใช้สิทธิเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ 3) การทำงานร่วมกับผู้อื่น 4) มีส่วนร่วมทางการเมือง

3. องค์ประกอบด้านเจตคติ มี 4 คุณลักษณะ คือ 1) ยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวม 2) เชื่อในความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความยุติธรรมในสังคม 3) ยึดหลักสันติวิธี และ 4) ศรัทธาในอิสระและปกครองตนเองได้

ทั้งนี้ ความหมายของพลเมืองที่แตกต่างไปจากคำว่า “ราษฎร” และคำว่า “ประชาชน” ความเป็นพลเมืองจึงมีลักษณะในเชิงคุณภาพมากกว่าการเป็นราษฎรหรือการเป็นเพียงแค่ประชาชนของรัฐ โดย วิชัย ตันศิริ (2558) มีทัศนะ

ไปในแนวทางเดียวกันกับผลการวิจัยที่ว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยก็คือคนที่ดำรงตนตามหลักธรรมาธิปไตย มีอุปนิสัยรับผิดชอบต่อสังคม มีสติ คิดเป็น คิดถูก ไม่ถูกครอบงำ เชื่อในวิถีของการแก้ไขปัญหาขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง เป็นสุภาพชน และรักสงบใฝ่สันติภาพ เช่นเดียวกันกับ ทิพย์พาพร ตันติสุนทร (2558) ที่มองว่าพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยนอกจากเป็นผู้มีสิทธิและความรับผิดชอบแล้วยังต้องมีปฏิสัมพันธ์ (interactive) และมีอิทธิพล (influence) ภายในชุมชนได้ด้วย รวมทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ (2553) ที่พบว่าหัวใจในการสร้างพลเมืองในสังคมตะวันตกอยู่ที่ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างบริบททางการเมืองกับประชาธิปไตย ที่มุ่งสร้างพลเมืองให้มีความรู้ทางการเมือง (civil knowledge) เกิดทักษะการมีส่วนร่วมทางการเมือง (civil skills) รวมถึงสร้างทัศนคติ มีความเข้าใจสถานการณ์ บทบาททางการเมือง (civil disposition) ของตนได้อย่างเหมาะสม (วิวัฒน์ หล่มศรี, สถาบันนโยบายศึกษา, ออนไลน์, <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1482863059.news>)

บทสรุป

สิทธิ เสรีภาพในความเป็นพลเมือง เป็นสิทธิ เสรีภาพเกี่ยวกับการที่สามารถเรียกร้องความต้องการขั้นพื้นฐานจากรัฐในฐานะที่เป็นราษฎรของรัฐได้ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ให้การสนองตอบในรูปของบริการสาธารณะ ถือเป็นสิทธิที่จะร้องขอได้ จะรับเอาได้หรือเป็นสิทธิที่ติดตัวมาโดยเกิดขึ้นมาจากความเป็นพลเมืองหรือราษฎร

ของรัฐ โดยที่รัฐไม่อาจจะปฏิเสธความรับผิดชอบหรือความช่วยเหลือด้วยการเพิกเฉยไม่กระทำ การตอบสนองตามข้อเรียกร้องของประชาชน ซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองได้ สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา สิทธิของผู้บริโภค เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการรวมตัวเป็นหมู่คณะ สิทธิการรับข้อมูลข่าวสารจากรัฐ เสรีภาพการจัดตั้งพรรคการเมือง สิทธิในการได้รับการบริการสาธารณสุข และสวัสดิการจากรัฐ สิทธิในการฟ้องหน่วยราชการ สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐ สิทธิในการคัดค้าน การเลือกตั้ง สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายและข้อบัญญัติท้องถิ่น สิทธิในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ระบุถึงสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยเอาไว้ อย่างชัดเจน สิทธินี้เป็นสิ่งที่จะร้องขอได้ หรือจะรับเอาได้ หรือเป็นสิทธิที่ติดตัวมาโดยเกิดขึ้นมาจากความเป็นพลเมืองของรัฐ ซึ่งการได้รับความยุติธรรมจากการใช้สิทธิสำคัญกว่าการได้รับประโยชน์จากสิทธิที่เท่ากัน เช่น พลเมืองที่เป็นเด็กได้รับสิทธิการศึกษาภาคบังคับฟรี แต่พลเมืองที่เป็นผู้ใหญ่ได้รับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้ง ขณะที่พลเมืองที่ด้อยโอกาสจะได้รับสิทธิการสงเคราะห์จากรัฐ ทั้งที่คนปกติทั่วไปไม่ได้รับสิทธิดังกล่าว ดังนั้น สิทธิเสรีภาพในความเป็นพลเมือง จึงเป็นสิทธิของพลเมืองที่ไม่จำเป็นว่าทุกคนจะต้องได้รับประโยชน์เท่ากันหากแต่เป็นสิทธิอะไรของใคร ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องรับผิดชอบในการสนองตอบต่อการใช้สิทธินั้น กล่าวคือ พลเมืองที่

เป็นเด็กย่อมสามารถเรียกร้องการศึกษาจากรัฐได้ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ก็ย่อมสามารถเรียกร้องการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ ดังนั้น สิทธิ เสรีภาพของพลเมืองจึงเป็นสิทธิที่สงวนไว้ให้ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดทำให้ประชาชน

ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญได้ระบุให้บุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ไว้แล้ว จำเป็นที่ปวงชนในรัฐไทยจำเป็นต้องใช้สิทธิและทำหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย อันพึงมีพึงได้ของตนภายในขอบเขตที่ไม่ละเมิดต่อบุคคลอื่นและไม่ละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐ ความสันติและผาสุกของปวงชนในรัฐจึงจักเกิดขึ้นได้อย่างเท่าเทียมและยั่งยืน.

บรรณานุกรม

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2538).

“เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”, สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย.

คณิน บุญสุวรรณ. (2550). **פתานานุกรมศัพท์รัฐสภาและการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท ตาตา พับลิเคชั่น จำกัด.

ดลธิ จุลนานนท์. “สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย”. ปีที่พิมพ์ กรกฎาคม 2556. เอกสารการเมือง

การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน (ออนไลน์) (2560)

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). **ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตย**.

กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก ราชกิจจานุเบกษา 24 สิงหาคม 2550, หน้า 20.

วิวัฒน์ หล่มศรี, สบับนโยบายศึกษา, ออนไลน์, <<http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1482863059.news>> (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2559)

สยาม คำปรีดา. **สังคมกับการปกครอง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยรายวัน, 2550.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2548).

สรุสาระรัฐธรรมนูญไทย, กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์.

สำนักพัฒนานโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์ ออนไลน์, “หน้าที่พลเมืองและวัฒนธรรมไทย”, <http://hq.prd.go.th/plan/ewt_news.php?nid=3036> (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2559)